

DOI: [10.32702/2307-2156-2020.7.53](https://doi.org/10.32702/2307-2156-2020.7.53)

УДК 323.1:316.347

Д. Г. Ткачук,
Національна академія державного управління при Президентові України
ORCID ID: 0000-0001-7439-2770

НАЦІОНАЛЬНІ МЕНШИНИ ЯК ОБ'ЄКТИ-СУБ'ЄКТИ ДЕРЖАВНОЇ ЕТНОПОЛІТИКИ

D. Tkachuk
National Academy for Public Administration under the President of Ukraine

NATIONAL MINORITIES AS OBJECTS-SUBJECTS OF STATE ETHNOPOLITICS

Утворення України як самостійної держави поставило на порядок денний як теоретичне, так і практичне завдання – вироблення власної концепції етнонаціональної політики. Правовий статус національних меншин є недостатньо досліджений у науці державного управління, а також немає досконалої законодавчої бази, спрямованої на покращення їхнього становища. Для України, як і для будь-якої поліетнічної держави, питання національних меншин є актуальним і потребує постійного вивчення та аналізу. У статті проведено аналіз національних меншин як суб'єктів та об'єктів державної етнополітики в Україні. Досліджено чинники, що сприяють забезпеченню прав і свобод національних меншин, виявлено загрози національним меншинам, окреслено апарат досліджень процесів національних меншин. Розглянуто та проаналізовано поняття “національні меншини”, розкрито нормативне закріплення та реалізація їхніх прав, а також зроблено аналіз найважливіших міжнародних документів, які визначають їхні права та обов'язки. Досліджено правовий статус національних меншин в Україні, його проблематику. Визначено основні орієнтири в дослідженні питання забезпечення прав національних меншин за допомогою аналізу нормативно-правових актів та реальної ситуації в країні, сформульовано висновки та засади, що забезпечать покращення становища національних меншин в Україні.

The formation of Ukraine as an independent state put on the agenda both theoretical and practical task - to develop its own concept of national policy. In our country, the concept of the legal status of national minorities is still insufficiently studied, and there is no perfect legal framework aimed at improving their situation. For Ukraine, as for any polyethnic state, the issue of national minorities is relevant and requires constant study and analysis.

The article analyzes national minorities as subjects and objects of state ethnopolitics in Ukraine. The factors contributing to the rights and freedoms of national minorities have been studied, threats to national minorities have been identified, and the apparatus of research into the processes of national minorities has been outlined. One of the mechanisms of participation of national minorities in public administration is to ensure and promote the activities of public organizations in the formation and implementation of ethnopolitics not only at the state but also at the regional level, as discussed in the article.

The interpretation of the concept of “national minorities” is considered and analyzed, the normative consolidation and realization of the right to use the native language, protection and protection is revealed, as well as the analysis of the most important international documents granting them a number of additional rights. The legal status of national minorities in Ukraine, its problems are studied. The main guidelines in the study of the controversial issue of ensuring the rights of national minorities by analyzing the basic legal acts and the real situation in the country, formulated conclusions and certain principles that will improve the situation of national minorities in Ukraine.

The rights of national minorities are special, because positive actions are implemented, which are aimed at preserving the features and traditions. In the current conditions of revival of various national communities in Ukraine, modern evolution of the concept of national and cultural autonomy and development of the legal status of national minorities, the issue of the status of national minorities and legal regulation of national and cultural issues based on world and domestic experience becomes important.

Ключові слова: громадська організація; етнополітика; етнополітичні відносини; національні меншини; культурна спадщина.

Keywords: non-governmental organization; ethnopolitics; ethnopolitical relations; national minorities; cultural heritage.

Постановка проблеми. Питання національних меншин як об’єктів-суб’єктів етнополітики є актуальним в Україні та потребує детального вивчення та аналізу. Кожен народ має право на самовизначення, а значить вони можуть вільно встановлювати свій політичний статус та вільно забезпечувати соціальний, економічний та культурний розвиток. Кожному народові гарантується право на створення власної держави або на виокремлення в межах іншого складного державного утворення. З моменту набуття незалежності для нашої держави постали як теоретичні, так і практичні завдання, а саме розробка та реалізація власної концепції національної політики. Статус національних меншин в Україні потребує додаткових напрацювань демографічних, культурних, соціальних, особистісних чинників. Всі ці фактори зумовлюють актуальність даного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми прав та свобод людини і громадянина, в тому числі національних меншин, досліджували О.М. Биков, В.Б. Євтух [3], О.В. Картунов, І.О. Кресіна, Л.І. Лойко [8-9], О.М. Майборода, В.Р. Махманович, Н.І. Панчук, О.О. Рафальський, П.І. Надолішній, В.О. Нікітюк [10], М.І. Пірен, В.А. Скуратівський, В.П. Трошинський [6; 13] та інші. Серед науковців, які досліджують складові елементи статусу національних меншин, не існує єдиної думки щодо сутності цього суб’єкту конституційних правовідносин, кваліфікуючих ознак, за якими можна виділити національну меншину як суб’єкт-об’єкт сучасної української етнополітики.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Основною ціллю у статті є проведення аналізу об’єктів та суб’єктів національних меншин України, виявлення загроз в розвитку міжетнічних відносин, окреслення апарату досліджень етнополітичних процесів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до Закону України “Про національні меншини в Україні” до національних меншин належать групи громадян України, які не є українцями за національністю, виявляють почуття національного самоусвідомлення та спільності між собою [4]. Національні меншини України – це громадяни України, які проживають на території України і які не є етнічними українцями та за чисельністю перебувають у меншості, відрізняючись від етнічних українців своєю мовою, культурою і традиціями, виявляючи національне самоусвідомлення. Вони є елементом суспільного ладу, а отже, усіх основних систем: політичної, економічної, соціальної, культурної та інших. [1, с. 76-79]

З огляду на відсутність до цього часу в міжнародному праві поняття “національна меншина”, яке б цілком задовольняло як політиків, так й експертно-наукове співтовариство, найчастіше і перші, і другі звертаються до визначення меншини як частини більшої людської спільноти, що його ще кілька десятиліть тому запропонував тодішній експерт ООН у справах запобігання дискримінації і захисту меншин італієць Ф.Капоротті і яке вже стало класичним. На його думку, меншина – це група населення, яка відрізняється від основної групи населення своїм етнічним походженням, чи то своєю національністю, чи то своєю мовою, чи то своєю релігією; за своєю кількістю поступається основній групі населення; не займає домінуючої позиції в країні; демонструє бажання зберігати свою самобутність і свою культуру, традиції, релігію чи мову; не складається з недавніх іммігрантів або біженців; має глибоке коріння в країні проживання (як правило, громадяни цієї країни).

Отже, “національна меншина” – це чисельно менша, відмінна за своїми етнічними ознаками від основної маси населення, група громадян даної країни, глибоко інтегрованих в її суспільне життя, що мають тривалу традицію проживання на її території й прагнуть добровільно зберігати та розвивати свою етнічну, культурну, мовну і релігійну самобутність [6, с. 615-622].

Визначальним чином на формування законодавчого поля держави з питань етнополітики вплинула Конституція України, ухвалена 28 червня 1996 р. Воно поповнилося і законами України: “Про професійно-технічну освіту” (10 лютого 1998 р.); “Про загальну середню освіту” (13 травня 1999 р.); “Про позашкільну освіту” (22 червня 2000 р.); “Про дошкільну освіту” (17 липня 2001 р.); “Про культуру” (14 грудня 2010 р.); “Про засади державної мовної політики” (3 липня 2012 р.); новою редакцією Закону України “Про вищу освіту” (1 липня 2014 р.) та ін.

До нормативних документів у сфері державної етнополітики відносять також численні підзаконні акти, зокрема: укази Президента України: “Про порядок розгляду питань, пов’язаних з громадянством України” (31 березня 1992 р.), “Про фонд розвитку культур національних меншин України” (29 квітня 1992 р.); документи Кабінету Міністрів України; Концепція розвитку культур національних меншин (31 травня 1995 р.); Комплексні заходи щодо всебічного розвитку й функціонування української мови (8 вересня 1997 р.); Концепція розвитку національних меншин України; Стратегія захисту та інтеграції в українське суспільство ромської національної меншини на період до 2020 р. (11 вересня 2013 р.) та ін.

Разом з тим характерною особливістю формування нормативно-правової бази регулювання етнонаціональних процесів стало активне впровадження в національне законодавство та державотворчу практику міжнародного досвіду. У такій практиці немає нічого дивного, адже Україна досить активно співпрацює з ООН, ОБСЄ, Радою Європи, Європейським Союзом, Міжнародною організацією з міграції (МОМ), ЮНЕСКО та ін. Так, у листопаді 1995 р. Україна стала членом Ради Європи і виконує взяті перед нею зобов’язання, керуючись, зокрема, такими важливими документами, як Рамкова конвенція про захист національних меншин та Європейська хартія регіональних мов або мов меншин. Згідно із ст. 9 Конституції України, “чинні міжнародні договори, згода на обов’язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України”, – ці міжнародні документи з їх ратифікацією стали повноправним компонентом вітчизняного законодавства, яким необхідно керуватися в прийнятті відповідних управлінських рішень [6, с. 626-627].

Українська система управління у сфері національних меншин дуже складна і відображає адміністративну систему й керування в тривалому перехідному періоді. В Адміністрації Президента є дві основні структури, пов’язані із захистом національних меншин:

1. Головний департамент з питань внутрішньої політики.
2. Уповноважений Президента України у справах кримськотатарського народу.

У Верховній Раді України є дві основні структури, які безпосередньо займаються питаннями, пов’язаними із захистом національних меншин, і третя структура, що займається цими питаннями опосередковано, а саме:

1. Комітет ВРУ з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин.
2. Комітет ВРУ з питань культури і духовності.
3. Уповноважений ВРУ з прав людини (Омбудсмен).

З часу здобуття незалежності Кабінет Міністрів України дотримується нескоординованого підходу до питань захисту національних меншин. Обов’язки переміщувалися з одного органу центральної виконавчої влади до іншого, і відповідні структури створювалися й усувалися.

З 2010 року Міністерство культури України – спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань формування та реалізації етнонаціональної політики. Зазначені функціональні обов’язки покладено на Департамент у справах релігій та національностей. Департамент розподіляє профільну діяльність між трьома відділами:

1. Відділом інформаційно-аналітичної роботи з питань етнополітики.
2. Відділом міжнародного співробітництва з питань національних меншин.
3. Відділом взаємодії з національними спільнотами України та закордонними українцями.

Міністерство освіти і науки України забезпечує формування і реалізацію державної політики у сферах освіти і науки, науково-технічної та інноваційної діяльності. У міністерстві є два департаменти, один відділ і кілька робочих груп, які займаються захистом національних меншин:

1. Департамент загальної середньої та дошкільної освіти.
2. Відділ змісту освіти, мовної політики та освіти національних меншин.
3. Департамент міжнародного і стратегічного планування та європейської інтеграції.
4. Робочі групи.

Міністерство освіти і науки України має, мабуть, найважливіший досвід захисту прав національних меншин. Освіта вважається найкращим інструментом для забезпечення виживання громад національних меншин [5, с. 16-21].

Центральна виконавча влада представлена обласними і районними державними адміністраціями. У 2014 році Кабінет Міністрів затвердив «Концепцію реформування місцевого самоврядування і територіальної організації влади». Згідно стандартів Європейської хартії місцевого самоврядування, в

Україні була представлена територіальна система для адміністративних одиниць, що складається з трьох рівнів:

1. Обласний рівень (області, Автономна Республіка Крим, Київ і Севастополь);
2. Районний рівень (райони);
3. Базовий рівень (громади)
4. Об'єднані територіальні громади (ОТГ) – горизонталь.

У 2015 році був ухвалений Закон України “Про добровільне об'єднання територіальних громад”, згідно якого була додана нова міжтериторіальна адміністративна одиниця. Даний Закон дозволяє наявним громадам об'єднуватися у більші одиниці. Як вважають експерти, реформа децентралізації в Україні унікальна і не повторює досвід інших країн. Основною метою реформи можна назвати створення сприятливих умов для розвитку територіальних громад і забезпечення доступу суспільства до послуг шляхом формування нових спільнот, та делегування більшої частини повноважень до базового рівня, чіткого розподілу обов'язків. Таким чином, громади матимуть змогу відповідати за початкову та середню загальну освіту, охорону здоров'я, будівництво, комунальне господарство та місцеву інфраструктуру.

Що стосується областей, темпи об'єднання середні в Одеській та Чернівецькій областях, проте Чернівці показують найкращі результати в етнічно різномірних громадах. В Одеській області процеси проходять повільніше в південній частині регіону. Регіон з найгіршими показниками об'єднання – Закарпатська область, де лише 6 з 13 районів зуміли створити ОТГ, а 3 з цих 8 – домівки для національних меншин. На жаль, стратегічні документи щодо децентралізації рідко відображають необхідність у розв'язанні питань національних меншин, за винятком культурних питань [5, с. 19-21].

Діяльність обласних державних адміністрацій (ОДА) визначається і регулюється низкою законів і законодавчих актів, основний з яких закон України “Про місцеві державні адміністрації”. В ОДА функції та завдання етнополітичного керування виконують відповідні структурні підрозділи, департаменти або відділи, що займаються питаннями національних меншин, зазвичай іменовані департаментом з питань культури, національностей і релігій. Їх формує голова ОДА і вони підзвітні йому, а також Міністерству культури України. Діяльність ОДА в сфері регулювання національних меншин варто розглянути на прикладі Одеської, Житомирської, Львівської та Чернівецької області.

Одеська область – великий регіон на південному заході України, що поділяється на 26 районів і 7 міст, які безпосередньо підпорядковані ОДА, а також 1138 сіл. Населення регіону становить близько 2,4 млн осіб (2004 рік), майже 40 % з яких мешкають в Одесі. В області проживають кількісно значні болгарські (6,1 %) і румунські (5,0 %) меншини, частка євреїв тут найбільша серед усіх областей України. В Одесі є також невелика грецька громада. Створено 28 ОТГ, і лише деякі з них утворені в районах проживання національних меншин або етнічних груп. В Одеській ОДА є два відділи в складі Управління культури, національностей, релігій та охорони об'єктів культурної спадщини, що займаються питаннями національних меншин: відділ культури, національностей і релігій; відділ охорони об'єктів культурної спадщини [5, с. 21-24].

Одним із механізмів участі національних меншин в державному управлінні є забезпечення та сприяння діяльності громадських організацій у формуванні та реалізації етнополітики не тільки на державному, а й на регіональному рівні. На прикладі Житомирської області, яка є багатокультурною і багатонаціональною, це яскраво можна прослідкувати. За результатами останнього перепису населення у 2001 році, на Житомирщині проживають такі меншини, як українці (90%), росіяни (5%), поляки (3,5%), білоруси (0,4%) та інші (1%) [14].

Найактивніше серед національних меншин після українців беруть участь у громадському житті області поляки. На Житомирщині функціонують такі польські організації та товариства, як Житомирська обласна спілка поляків України, Молодіжне товариство поляків Житомира, громадська організація “Відродження” (“Odrodzenie”), громадська організація Польсько-німецько-український центр “Життя в єдності” (м. Житомир), товариство польської культури імені Юліана Люблінського (м. Новоград-Волинський), товариство поляків імені Яна Павла II (сmt. Довбиш), Романівське польське культурно-освітнє товариство (сmt. Романів), районна громадська організація “Товариство польської культури “Пулини” (сmt. Пулини) тощо. На думку дослідника Г. Полетаєва, метою їхньої діяльності є “не лише консолідація польської спільноти Житомирщини і задоволення її національних потреб, але й сприяння плідному багатонаціональному діалогу, підтримка дружніх польсько-українських відносин” [11, с. 155].

Сьогодні польська меншина Житомирщини отримала правові і соціальні гарантії задля забезпечення власних культурних, національних і релігійних потреб, що дозволяє через свої громадські організації брати активну участь у прийнятті управлінських рішень. Представники від двох польських організацій (Житомирська обласна спілка поляків України та Польсько-Німецько-Український центр “Життя в єдності”) входять до складу громадської ради при Житомирській обласній державній адміністрації. Власне участь у ній є інструментом координації заходів, пов'язаних із необхідністю проведення консультацій з громадськістю стосовно участі у вирішенні питань соціально-економічного, культурного розвитку області, а також задля розширення ролі інститутів громадянського суспільства в обговоренні інших важливих питань. Сам факт представництва у складі громадської ради дозволяє польським громадським організаціям бути активними учасниками реалізації етнополітики в області, де можуть лобювати інтереси своєї етнічної спільноти.

Разом з тим у 2018 року в Житомирі було проведено розширене засідання Президії Ради національних спільнот України за участю органів державної влади, де було налагоджено співпрацю з національно-культурними товариствами Житомирщини й обрано регіонального представника. Ним стала голова обласної спілки поляків України Вікторія Лясковська-Щур.

Також обласна спілка поляків України активно співпрацює з органами державної ради. Зокрема, вона разом з Агенцією регіонального розвитку Житомирської області вже другий рік підряд є організатором Україно-польського бізнес-форуму, де традиційно бере участь представники влади, польська делегація у складі віце мерів та віце маршалків, більш як 20 українських підприємців, голови та представники об'єднаних територіальних громад, ділові центри, громадські об'єднання. Такі заходи проводять з метою налагодження тісних зв'язків, адже Польща є одним з головних стратегічних партнерів України в суспільно-політичному та економічному плані.

Польська спільнота через громадські організації ініціює і бере активну участь у громадських слуханнях та обговореннях Житомирщини. На початку 2019 року, вона порушила клопотання про присвоєння музичній школі №5 Житомирської міської ради імені поляка Ігнація Яна Падеревського – всесвітньовідомого піаніста та композитора, чия доля тісно пов'язана з Житомиром, та, зокрема, з районом Мальованкою. Після громадських обговорень влада міста ухвалила позитивне рішення [2].

Львівська область – це західний регіон України, що межує з Польщею. Вона адміністративно поділяється на 20 районів і 9 міст, які безпосередньо підпорядковані ОДА. Населення області – близько 2,5 млн осіб (2016 рік). 94,8 % населення регіону становлять українці, 3,6 % – росіяни та 0,7 % – поляки. Є також менші за кількістю німецькі, єврейські та ромські меншини. Станом на лютий 2018 року у Львівській області об'єднано 35 ОТГ. У Львівській ОДА два підрозділи Департаменту з питань культури, національностей і релігій займаються питаннями національних меншин: управління у справах національностей, релігій і фінансово-планової роботи; відділ релігій і національностей. Підходи Одеської ОДА і Львівської ОДА схожі, попри відмінності в проблемах і кількості меншин [13, с. 26].

Чернівецька область – найменша в Україні – розташована на заході й межує з Румунією та Молдовою, охоплюючи, зокрема, північні частини історичного регіону Бессарабії. Область адміністративно поділяється на 11 районів і 2 міста, безпосередньо підпорядкованих ОДА. Населення області становить близько 910 тисяч осіб (2015 рік) і складається з 75 % українців, 12,5 % румунів, 7,3 % молдаван і 4,1 % росіян. Інші національні меншини охоплюють поляків, білорусів і євреїв, які становлять до 1,2%. Одна третина області об'єднана в 31 ОТГ, з яких 10 ОТГ становлять етнічні громади, змішані та моноетнічні. У Чернівецькій ОДА є три структурні підрозділи й один радник з питань національних меншин: управління культури; підрозділ з питань охорони об'єктів культурної спадщини, національностей та релігій; департамент освіти; радник голови ОДА. Підхід Чернівецької ОДА аналогічний до Львівської та Одеської: є три посадовці, до посадових обов'язків яких належить розв'язання питань стосовно національних меншин. Це невелика кількість, враховуючи, що 25 % населення належать до національних меншин. Звісно, це невеликий регіон з населенням, що становить менш ніж мільйон осіб. Однак той факт, що в ОДА працюють представники національних меншин, позитивний [13, с. 26].

Досить значним фактором розвитку сфери захисту національних меншин було утворення у 90-х роках українсько-румунської, українсько-словацької та українсько-угорської комісії з питань забезпечення прав осіб, які належать до національних меншин. Українська частина Змішаної міжурядової Українсько-Румунської комісії з питань забезпечення прав осіб, які належали до національних меншин (далі – Українська частина Комісії), координувала діяльність міністерств, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим щодо забезпечення прав української меншини в Румунії та румунської меншини в Україні. Основними завданнями Української частини Комісії були: організація розроблення та реалізації комплексу заходів щодо співробітництва між Україною та Румунією в питаннях забезпечення прав осіб, які належать до національних меншин; сприяння створенню необхідних соціально-економічних та інших умов для збереження і розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності національних меншин; контроль за виконанням міністерствами, іншими центральними та місцевими органами виконавчої влади, Радою міністрів Автономної Республіки Крим рішень Кабінету Міністрів України, прийнятих на основі рекомендацій Змішаної міжурядової Українсько-Румунської комісії з питань забезпечення прав осіб, які належать до національних меншин [12].

Українська частина Двосторонньої українсько-словацької комісії з питань національних меншин, освіти і культури була створена постановою Кабінету Міністрів України від 29 грудня 1994 р. і була діючим органом і здійснювала свою діяльність під керівництвом Кабінету Міністрів України. Комісія координувала діяльність міністерств і відомств України, інших органів державної виконавчої влади щодо забезпечення прав осіб, які належать до словацької національної меншини в Україні та української національної меншини в Словацькій Республіці, а також стосовно співробітництва між Україною та Словацькою Республікою в галузі освіти і культури. Основними завданнями Комісії були: організація роботи, пов'язаної з розробленням та реалізацією комплексу заходів щодо співробітництва між Україною та Словацькою Республікою в забезпеченні прав осіб, які належать до національних меншин, а також у галузі освіти і культури; сприяння створенню необхідних соціально-економічних та інших умов для збереження й розвитку етнічної, культурної, мовної і релігійної самобутності словацької національної меншини в Україні та української національної меншини в Словацькій Республіці; здійснення контролю за виконанням міністерствами і

відомствами України, іншими органами державної виконавчої влади рішень, прийнятих на основі рекомендацій Комісії.

Українська частина Змішаної українсько-угорської комісії з питань забезпечення прав національних меншин створена постановою Кабінету Міністрів України від 14 травня 1992 р. і була постійно діючим органом, координувала діяльність міністерств і відомств України, Уряду Криму та інших органів державної виконавчої влади щодо забезпечення прав угорської меншини в Україні та української меншини в Угорській Республіці. Основними функціями Комісії були: організація розроблення та реалізації комплексу заходів щодо співробітництва між Україною та Угорською Республікою для забезпечення прав національних меншин; сприяння створенню необхідних соціально-економічних та інших умов для збереження і розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності національних меншин; контроль за виконанням міністерствами і відомствами України, Урядом Криму, іншими органами державної виконавчої влади рішень Кабінету Міністрів України, прийнятих на основі рекомендацій Комісії.

Висновки. Захист прав національних меншин розглядається як невід'ємна частина міжнародного та національного правового захисту прав людини і як об'єкт міжнародного співробітництва держав. Характерною особливістю сучасного розвитку міжнародно-правового захисту прав меншин варто вважати органічний взаємозв'язок між актами міжнародного права різного рівня, їхній гармонійний розвиток, формування як універсальних, так і регіональних систем захисту меншин.

Права національних меншин є особливими, адже реалізуються позитивні дії, які спрямовані на збереження особливостей та традицій. У сучасних умовах відродження в Україні різних національних спільнот, сучасної еволюції концепції національно-культурної автономії та розвитку правового статусу національних меншин важливого практичного та теоретичного значення набуває проблематика статусу національних меншин та правового регулювання національно-культурних питань на основі світового та вітчизняного досвіду.

Список літератури.

1. Биков О. Конституційно-правовий статус національних меншин в Україні: монографія. Київ: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2001. 354 с.
2. Громадське обговорення щодо присвоєння КПСМНЗ музичній школі №5 Житомирської міської ради імені Ігнатія Яна Падеревського. Управління культури Житомирської міської ради. URL: <http://kultura.zt.ua/gromadske-obgovorennya-shhodo-prisvoie/>
3. Євтух В. Державна етнополітика України: нинішні засади і погляд у майбутнє. Українські варіанти. 1997. № 2. С. 4-9.
4. Закон України “Про національні меншини в Україні”. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 36. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2494-12#Text>
5. Зміцнення захисту національних меншин в Україні: Виконавчі структури та спеціалізовані механізми ведення діалогу в міжнародній перспективі. Партнерство заради належного врядування. URL: <https://rm.coe.int/mdm-study-bloc-ukr1/168095ac65>
6. Ковбасюк Ю., Трошинський В. Соціальна і гуманітарна політика: підручник. Київ: НАДУ, 2016. 792 с.
7. Концепція державної етнонаціональної політики України. URL: http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=245420151&cat_id=244913751
8. Лойко Л. Громадські організації етнічних меншин України: історичний досвід створення та діяльності. Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. 2007. Вип. 33. С. 256-273. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzipiend_2007_33_22
9. Лойко Л. Етнополітична суб'єктність громадських організацій етнічних меншин України: дис. д-ра політ. наук: 23.00.05. Київ, 2006. 473 с.
10. Нікітюк В. Статус етнонаціональних меншин (порівняльно-правовий аспект). Київ: Естет, 1996. 186 с.
11. Полетаєв Г. Польські поселення на Житомирщині. Польські студії. 2010. №22. С. 141-158.
12. Про затвердження Положення про Українську частину Змішаної українсько-угорської комісії з питань забезпечення прав національних меншин // Постанова Кабінету Міністрів України. 1994. № 389. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-94-%D0%BF#Text>
13. Скуратівський В., Трошинський В., Чукут С. Гуманітарна політика в Україні: навч. посіб. Київ: Міленіум, 2002. 262 с.
14. Сочинський А. Ключові загрози демократії на Житомирщині. Мережа хабів громадянського суспільства. URL: <https://www.hubs.org.ua/news/kliuchovi-zahrozy-demokratii-na-zhytomyrshchyni/>

References.

1. Bykov O. (2001), *Konstytutsijno-pravovyj status natsional'nykh menshyn v Ukraini* [Constitutional and legal status of national minorities in Ukraine], In-t derzhavy i prava im. V.M. Korets'koho NAN Ukrainy, Kyiv, Ukraine.

2. "Public discussion on the assignment of KPSMNZ to the music school №5 of the Zhytomyr City Council named after Ignatius Yan Paderevsky. Department of Culture of Zhytomyr City Council", *Kultura.zt*, available at: <http://kultura.zt.ua/gromadske-obgovorennia-shhodo-prisvoie/> (Accessed 20 June 2020).
3. Yevtukh V. (1997), "State ethnopolitics of Ukraine: current principles and a look into the future", *Ukrains'ki varianty*, vol 2. pp. 4-9.
4. The Verkhovna Rada of Ukraine (1992), The Law of Ukraine "On National Minorities in Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2494-12#Text> (Accessed 21 June 2020).
5. "Strengthening the protection of national minorities in Ukraine: Executive structures and specialized mechanisms for dialogue in an international perspective", *Partnerstvo zarady nalezhnoho vriaduvannia*, available at: <https://rm.coe.int/mdm-study-bloc-ukr1/168095ac65> (Accessed 15 April 2020).
6. Kovbasiuk Yu., Troshchyns'kyj V. (2016), *Sotsial'na i humanitarna polityka* [Social and humanitarian policy], NADU, Kyiv, Ukraine.
7. Concept of the State Ethnic-National Policy of Ukraine, available at: http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=245420151&cat_id=244913751 (Accessed 25 June 2020).
8. Lojko L. (2007), Public organizations of ethnic minorities of Ukraine: historical experience of creation and activity, *Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsional'nykh doslidzen' im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy*, vol. 33, pp. 256-273.
9. Lojko L. (2006), "Ethnopolitical subjectivity of public organizations of ethnic minorities of Ukraine", Abstract of Ph.D. dissertation, Polityology, National Pedagogical Dragomanov University Kyiv, Ukraine.
10. Nikitiuk V. (1996) *Status etnonatsional'nykh menshyn (porivnial'no-pravovyy aspekt)* [Status of ethno-national minorities (comparative legal aspect)], Estet, Kyiv, Ukraine.
11. Polietaiiev H. (2010), Polish settlements in the Zhytomyr region, *Pol's'ki studii*, vol.22, pp. 141-158.
12. Cabinet of Ministers of Ukraine (1994), "On approval of the Regulations on the Ukrainian part of the Joint Ukrainian-Hungarian Commission for Ensuring the Rights of National Minorities", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-94-%D0%BF#Text> (Accessed 29 April 2020).
13. Skurativs'kyj V., Troshchyns'kyj V., Chukut S. (2002), *Humanitarna polityka v Ukraini* [Humanitarian policy in Ukraine], Milenium, Kyiv, Ukraine.
14. Sochyns'kyj A. (2019), Key threats to democracy in Zhytomyr Region, *Merezha khabiv hromadians'koho suspil'stva*, available at: <https://www.hubs.org.ua/news/kliuchovi-zahrozy-demokratii-na-zhytomyrshchyni/> (Accessed 20 April 2020).

Стаття надійшла до редакції 28.06.2020 р.